

LADAK: MESEČEVA POKRAJINA NA ROBU SVETA

SKRIVNOSTNA DEŽELA V SENCI HIMALAJE

»Mali Tibet«, »Transhimalaja«, »Lunina pokrajina« — tako so imenovali prvi popotniki, ki so v zadnjih stoletjih prepotovali zahodno Himalajo in jo raziskovali, nenavadno Mesečevo pokrajino Ladaka in Zanskarja. Te označitve za nekdanjo kraljevino na strehi sveta, ki budijo mitologijo starega Tibeta, imajo še dandanašnji svojo veljavo, čeprav se je od takrat marsikaj spremenilo, predvsem zaradi politično vojaškega razvoja zadnjih desetletij v himalajskih državah ter zaradi turističnega odpiranja in s tem povezanega vdora tehniške civilizacije. Medtem ko je bila na mejnem Tibetu po vkorakanju Kitajcev leta 1959 tibetanska kultura skoraj popolnoma uničena, je v težko dostopnih dolinah Ladaka ostala do današnjega dne kljub najrazličnejšim vplivom skoraj nedotaknjena. Stoletja stara spoznanja so se lahko ohranila v tradicijah in v učenju budizma, način življenja v vaških skupnostih in velikih družinah se je komajda ali pa sploh nič spremenilo, še vedno zapoveduje ritem letnih časov življenje kmetov in nomadov.

TURIZEM ODPIRA POKRAJINO

Bister pregovor Tibetancev velja še posebej za Ladak: »Če je mogoče priti v dolino le prek enega visokega prelaza, pridejo tja bodisi dobri prijatelji bodisi hudi sovražniki.« Oboje se je dogajalo v dolgi, spreminjajoči se zgodovini Ladaka kar pogosto. Za obiskovalce je bila dežela na oni strani Himalaje dolgo nedostopna, šele od leta 1974 pa so Ladak začeli korak za korakom počasi odpirati tujim turistom. Vendar je še vedno ozemlje eno miljo severno od ceste Srinagar—Leh in eno miljo vzhodno od ceste Leh—Manali iz vojaških vzrokov kot »restricted area« zaprto za turiste.

Indijci so zadnja leta močno razvili infrastrukturo, da bi bili lahko v tem odročnem območju svoje države vojaško prisotni. 434 kilometrov dolga cesta iz Srinagarja, glavnega mesta Kašmirja, prek 3529 metrov visokega Zoji La v Leh, ki so jo zgradili predvsem za preskrbovanje stacioniranih indijskih čet na izredno občutljivem mejnem območju s Kitajsko in Pakistanom, je bila do pred kratkim edina prometna povezava Ladaka z zunanjim svetom. Šele nekaj let obstaja letalska povezava iz Delhija in Srinagarja v Leh. Vendar je zelo močno odvisno od vremenskih razmer v Lehu, ali bo letalo pristalo ali ne. Ker pa je tudi cesta prek Zoji La med Ladakom in Kašmirjem od oktobra do maja zaradi visokega snega in snežnih zametov na juž-

ni strani prelaza neprevozna, je Ladak, ta najbolj severna provinca indijske zvezne države Jammu & Kašmir, praktično tudi še zdaj v zimskih mesecih odrezana od zunanjega sveta.

Največji del obiskovalcev Ladaka pride zdaj v tistih nekaj poletnih mesecih v dolino Inda in v glavno mesto Leh ter v okoliške samostane v Spitoku, Sheyu, Thikseju in Hemisu. Tukaj se najbolj kažejo prve posledice vsako leto vse močnejšega turističnega toka. Vzdolž ceste ter v Lehu so uredili vrsto hotelov, restavracij, penzionov, trgovin in prodajaln, ki jih pogosto vodijo poslovni ljudje brez predsodkov iz Kašmirja. Turizem ponuja nove možnosti za zaslužek, zaradi česar so številni prebivalci Ladaka opustili svoja dotedanja posestva, živinorejo in poljedelstvo. Medtem ko se je poprej dežela lahko sama prehranjevala in pridelovala najpotrebnejše, je zdaj deloma že močno odvisna od preskrbe od zunaj. Med tistimi nekaj poletnimi meseci pripeljejo tisoči tovornjakov po cesti Srinagar—Leh hrano in kerozin z juga. Samostanom, ki so bili poprej središča budistične kulture, primanjkuje podmladka, zato živi zdaj v nekaterih od teh samostanov le še nekaj menihov. Namesto tega vozijo dan za dnem k nekdanjim spomenikom polne avtobuse turistov, da bi premišljevali in meditirali. V nekaterih samostanih prirejajo tradicionalne plesne v maskah in praznovanja poleti izključno za turiste. Od starega Ladaka, ki ga je opisoval še Sven Hedin, je tod še komajda kaj ostalo.

HOTÉL NA LASTNIH PLEČIH

Kdor hoče doživeti še kaj starega in prvobitnega Ladaka in občutiti vsaj pridih starega Tibeta, se mora odpraviti stran od glavne ceste ter potovati v kanjone in doline visoke planote. Tam bo našel v majhnih vaseh, v katerih pogosto stojijo le dve ali tri hiše, pri nomadih s tropi ovac in koz še dandanašnji star, iz generacije v generacijo podedovan način življenja in spoznal spontano prisrčnost in gostoljubnost prebivalcev tega mirnega gorskega sveta.

Gorsko popotništvo in trekking v Ladaku in Zanskarju se bistveno razlikuje od tistega v Nepalju. Na eni strani je Ladak s približno enim prebivalcem na kvadratni kilometer na videz redko poseljen, na drugi strani pa so tod geografske in klimatske danosti popolnoma drugačne. Z izjemo nekaterih rečnih dolin ponuja Ladak podobo Lunine pokrajine in močno izoblikovane

Cesta prek Zoji La (3529 m), do pred nedavnim edina prometna povezava med Kašmirom in Ladakom

oblike skalovja dajejo značaj tej kamniti puščini. Le tam, kjer zemljo umetno namakajo, se lahko razvija zelo skromno rastlinstvo. V zavetju deževja (saj je za himalajskim glavnim grebenom) je tod v nasprotju s Kašmirom le malo ledenikov. Suha celinska klima tibetanske visoke planote prihaja tod do popolnega izraza in le redko povzročajo vplivi poletnega monsuna padavine. Poleg velike povprečne nadmorske višine več kot 4000 metrov doda temu svoje še sonce. Komajda je kje kakšna senca, vse je skoraj neprestano izpostavljeno žgočemu soncu.

Trekinška sezona traja v Ladaku in Zanskarju od junija do začetka oktobra. Septembra so pogoji najpogosteje skorajda idealni, reke imajo najnižji vodostaj, vročina podnevi ni več tako močna, medtem ko so nočne temperature še znosne.

Popotnikom velja nasvet, naj si najpomembnejšo hrano in dovolj bencina in drugega goriva za kuhanje oskrbijo že v Lehu. Tiste malenkosti, ki jih gojijo na skromnih poljih, na katere naleti popotnik med potjo, domači kmetje nujno potrebujejo sami za dolgo zimo. Četudi komu med potjo včasih ponudijo campo (praženo ječmenovo grobo mleto moko) ali lasi (kislomleko), naj popotniki ne bi pozabili, da so kmetje pozimi popolnoma odvisni samo od sebe in zanje ni nobene možnosti, da bi dokupili hrano, ki jim poide. Penzionari ali prenočišča kot v Nepalju so samo v Lehu in v večjih krajih ob glavni cesti, ob poti v notranjosti deželo pa jih ni. Ob pogostejše obiskovanih trekinških poteh nudijo kmetje v svojih hišah možnosti za prenočevanje ali pa eventualno dajo na voljo odslužene vojaške šotore.

V Ladaku in Zanskarju prenašajo tovore s tovornimi živalmi. Nosači kot v Nepalju obstajajo le tam, kjer so zaledeneli prelazi

v glavnem grebenu Himalaje, prek katerih nošnja z osli in konji ni mogoča. Tarifa za tovrne živali je v prvi vrsti odvisna od pogajalskih sposobnosti. V vsakem primeru naj priporočimo, da bi si že v izhodišču trekinške poti sami oskrbeli goniča tovornih živali, namesto da bi ga dobili s pomočjo posrednika. Lansko poletje je bila običajna cena za konja 60 do 80 rupij na dan, za osla pa 40 do 60 indijskih rupij na dan, pri čemer lahko konj nese do 40, osel pa le 20 kilogramov. Za svojo oskrbo morajo goniči skrbeti sami.

Obstajajo tri možnosti, kako je mogoče pripotovati v Ladak. Prva je z razmajanim avtobusom po že nekajkrat omenjeni cesti iz Srinagarja v Leh. Navadno potrebuje avtobus za to cesto z neštetiimi serpentinami do 3529 metrov visokega Zoji La dva dni, pri čemer potniki prenočujejo v Kargilu. Od tod je mogoče že nekaj let priti tudi v Padum, glavno mesto Zanskarja, in sicer s tovornjakom po nadvse luknjasti cesti prek 4330 metrov visokega Pensi La v poldrugem dnevu. Ker je cesta prek Zoji La vedno znova zaprta zaradi nesreč, kamnitih plazov ali zaradi vojaških kolon, ki na enosmerni cesti popolnoma ohromijo civilni promet, je treba prej računati s tem, da bo pot v Leh trajala dlje. Za take primere je seveda priporočljivo, da si popotnik že v Sringarju oskrbi bencin, kuhalnik in vsaj nekaj živeža.

Prava alternativa za najpogostejše prenatrane avtobuse so na tej cesti neštetiimi tovornjaki. Za prav skromno plačilo se je mogoče razmeroma udobno peljati kot sopotnik.

Direktna vožnja z letalom zaradi velike višine Leha (3600 metrov) ni priporočljiva. Kot tretja možnost je naposled ta, da se že iz Kašmirja ali Himahala Pradeša odpravimo na treking v Ladak in Zanskar, in sicer po sledeh starih trgovskih karavan prek visokih plazov v himalajskem glavnem grebenu.

TREKINGI ZA SLADOKUSCE

Iz teh stoletja starih poti, ki povezujejo posamezne doline, so se razvile trekinške poti sedanjega časa. Pogosto so steze komajda vidne na strmih, gručnatih bregovih, mostovi pogosto niso nič drugega kot jeklenice z držaji za roke iz ovijalk, po enakem materialu pa tudi stopajo noge — ali pa mostu sploh ni. Predvsem julija in avgusta, kadar reke močno narastejo zaradi taljenja snega in ledenikov, lahko postane prekoračenje reke smrtno nevaren podvig.

Trekinške možnosti v Ladaku in Zanskarju so lahko kratka, preprosta potepanja po

dolini Inda ali po okolici Paduma, lahko pa tudi velika prečenja, kot na primer trekig iz Kašmirja v Leh, iz Lamayuruja skozi Ladak in Zanskar v Manali ali iz doline Markhe prek navidez nedostopnega ozemlja Jung Lama tja prek v Padum. Te poti so vseskozi izredno zahtevni podvigi in peljejo vedno znova prek prelazov, visokih več kot 5000 metrov. Toda tisti, ki vzame na svoja pleča te napore ter potuje po tistih dolinah in klisurah tiste Mesečeve površine, v osamljeno deželo nomadov ter uživa v lepotah te enkratne pokrajine in njegovih prebivalcev, ki ga gotovo osvobodijo, tisti še lahko tam najde svoj Šangri La.

STOLETNICA PRVEGA PRISTOPA NA KILIMANDŽARO

VISOKI, PRIJAZNI AFRIŠKI TRIGLAV

»Bil je čas, ko sta bila nebo in zemlja eno in Ngai, Stvarnik, je živel med ljudmi. Toda tedaj sta se ločila. In Ngai se je umaknil nazaj v svoje kraljestvo, visoko nad snegove Kilimandžara.« Tako je rečeno v nekem masajskem mitu.

V Evropi so do sredine 19. stoletja megljena poročila o ledeniški gori v peklenko vročem srcu Afrike zvenela kot pravljice, dokler ni raziskovalec in misijonar Johannes Rebmann 11. maja 1848 kot prvi belokožec zagledal s snegom pokrit vrh, pravzaprav zelo nebistven košček zemlje južno od ekvatorja.

Kilimandžaro je najvišja prosto stoječa gora na svetu. Več kot pet kilometrov naokrog jo obdaja nepregledna savana. Tako v resnici stoji v pokrajini in s svojim vrhom ne sega samo nad vrhove drugih okoliških gor, kot je sicer skoraj povsod drugje po svetu. Herbert Tichy, ki je bil leta 1957 »zgoraj«, je imel redko srečo z vremenom, ko je lahko z roba ledenika, torej z višine več kot pet tisoč metrov nad morjem, gledal v daljave in globine, ne da bi ga pri tem oviral en sam oblak. Pogled na neskončne širjave stepe se mu je zdel »kot da bi zagledal zrcalo morja« in sanjaril je o »sivih in modrikastih pastelnih barvah«. Podrobnosti ni bilo mogoče prepoznati, občutil pa je brezmejno prostranstvo kot komajda še kje drugje in kdaj drugič.

POTOVANJE Z UČITELJEM

Zgodovina prvega pristopa na kakšno pomembno goro je najpogosteje zgodovina obsedenosti. Leipziški znanstvenik Hans Meyer je bil obseden od ideje, da bo kot prvi človek stal na vrhu Kilimandžara — in tako je večkrat poskusil, pa ga je gora leta 1887 zavrnila enako kot leta 1888, drugič zaradi pomanjkanja gorniške opreme. Nato se je znašel sredi vstaje in je prišel

celo v ujetništvo ter ga tako omenjajo skupaj z njegovim nesrečnim prednikom Charlesom Newom. Tega misijonarja so namreč nekaj let prej med poskusom vzpona domorodci umorili.

Toda leta 1889 je bil Meyer spet tam. To pot si je zagotovil pomoč in botrovanje nekega drugega obsedenca, Salzburžana Ludwiga Purtschellerja.

Purtscheller je bil srednješolski profesor v svojem rojstnem mestu, »učitelj brez napake«, kot so hiteli zatrjevati njegovi sodobniki, ki so pozneje pisali o njem. To pravzaprav nenavadno zagotovilo ima zelo verjetno ozadje. Toda učitelj je v svojem nekaj manj kot 51 let dolgem življenju stal na približno 1700 vrhovih, med njimi na skoraj vseh tritisočakah in na 40 štiri-sočakah Zahodnih Alp. Če gre torej za tri desetletja in pol gornišva, si je v tem času pridobil nadvse bogate izkušnje, poleg tega pa je moral preživeti v gorah in na poteh nanje kar precejšen del življenja, če vemo, kakšne so bile takrat prometne razmere. Kljub temu ni imel nikoli nikakršnih težav s svojim ravnateljem ali z deželnimi šolskimi oblastmi in svojih učencev ni zanemarjal. Zato so ga imenovali učitelj brez napake; vendar je bil kljub temu gotovo pretirano obseden z gorami in je bil precej več kot norec za gore. »Če bi živel v prejšnjih časih, bi ga imenovali Večni gornik po zgledu Večnega Žida,« meni planinski zgodovinar Wilhelm Lehner.

Dne 28. septembra 1889 sta se torej Purtscheller in Meyer s 14 domačimi pomočniki odpravila iz Maranguja. Dne 2. oktobra, ko je bil v višini 4330 metrov urejen »Tabor Kibo«, je ostal z njima le še en sam Afričan.

Nekaj dni pozneje se je po štirih urah hoje »pred nami odprla zemlja«, kot je rečeno v Meyerjevem opisu. Tisto, v kar so številni dvomili, je bilo dokazano: velikan-